

rer« kupio je Diabelli za bagatelnu, a zaradio na prodaji 27.000 guldena).

Mladi Schubert je dakako bio pod utjecajem suvremenika Haydna, Mozarta, Beethovena, ali iza 20. godine, tvrdio je u New Yorku (1894) glasoviti Čeh Antonin Dvořák »u svojim kasnijim simfonijama on je bio sve više osoban i originalan. Njegova »Nedovršena« u h-molu i velika u C-duru (1828) jedinstveni su priloz glazbenoj literaturi svojom pjevnom melodičkom. On je u simfoniju uveo — pjesmu.« Od 7 njegovih misa najpoznatija je ona Njemačka (Deutsche Messe) u Es-duru, iz 1828 — godine njegovoga odlaska u vječnost. Schubertova poruka današnjemu čovjeku, 150 godina nakon odlaska? Lani (1977) napisao je jedan bečki kritičar: »Svi mi imamo tek kratko vrijeme na raspolaganju, ali postoji vječnost iz koje si možemo »izvaditi« glazbu. On je to učinio i svi možemo uzeti naš udio od nje.«

Dopustite da ovdje iznesem i jedan pokušaj prevoda Schubertove »AVE MARIA«, koja je zaista od svih njegovih skladbi najpoznatija i najpopularnija, ali tek melodijom i pratnjom. A nevjerojatno »verzerrt«, da ne kažem nakažena, podmetnutim latinskim tekstom, a ignoriranim originalnim, odnosno njemačkim prevodom sir Walter Scottova originala. Neobični osmerac pokušah prevesti ovako:

AVE MARIA, DJEVICE, usliši vapaj mladenke
Da k Tebi molba dospije, iz ove zemlje nesretne.
Mi s Tobom smo sigurniji, jer svijet je sve
okrutniji.
O, Djevo, Ti znaš djevojku« čuj, Majko, molbu
kćerkinu. AVE MARIA
AVE MARIA, NEVINA; dokgod smo ovdje dolje
mi,
Po Tvojoj, Majko, zaštiti, nas ništa neće satri.
Tvoj smiješak je ko ružmarin, u sparnoj miris
pustoši.
O Majko, kćerku uslišaj, o Djevo, mladim čuj
vapaj. AVE MARIA
AVE MARIA, PREČISTA; Zli dusi bješe zemaljski
Pred okom Tvoje blagosti. Kod nas se neće
staniti
Jer Ti ćeš, Majko, braniti
Mi na Te se oslanjamo i Tvoju pomoć molimo.
Prikloni svoje srce Ti, o srce svojoj mladenki.
AVE MARIA

75-obljetnica „Motuprija“ Pia X.

(Uspomeni pape Pavla VI)

Ivan Kokot

PAPA PAVAO VI rekao je prije par godina talijanskim cecilijancima ovako: »U Italiji, kao i drugdje sada se više pjeva u crkvama. Na časno stablo nacijepljene su nove riječi i melodije i nadobudno zanimljivo duhovno proljeće propupalo i prošlo život Crkve. Ali, nema dovoljno budnosti prema mnogim poteškoćama tih novih pojava... A nije uvijek ni moguće spasiti čast stare i dragocjene baštine. Nova naime muzička izražavanja nisu uvijek u skladu s veličanstvenom i časnom crkvenom tradicijom, s kulturnog stanovišta tako vrijednom. S jedne strane uvedene su zaista jednostavne i priručne skladbe, koje ipak nemaju izražajne veličine, dok, s druge strane, osvanuše potpuno novi i smjeli pokušaji koji nas, najblaže rečeno, stavlja u zabunu i sumnju. Dužnost je muzičara ublažiti te probleme i nipošto ne gubiti s vida zadaću svete glazbe i liturgijskog pjevanja, ili će biti onemogućen svaki pokušaj tih novina te uzaludna i ispravna uporaba različitih eleme-

nata plemenitih i svetih nastojanja kao što su, kako se zna stilovi gregorijanskog pjevanja, sveta polifonija i moderne glazbe u narodnom i latinskom jeziku. Neka se ne misli da ove primjedbe žele ograničiti ili skućivati što od stvaralačke sposobnosti umjetnika i izvođača, ili bilo što isključivati od glasovnih i prirodnih osebnosti naroda izvan zapadne sfere. Kao što je prvenstvena svrha svete glazbe dizati duše i slaviti božansko veličanstvo, tako isto je sveta glazba svečani utvrđeni izraz najautentičnije veličine čovjekove molitve. Prema tome, one sjajne i brojne nove muzičke kompozicije koje posjeduju nesumnjivu karizmu takve stvaralačke slobode i autentični žig umjetnosti koji izlazi iz nadahnuća i vjere služiti će ovim spomenutim ciljevima.«

KARL HAAS, umjetnički direktor jedne američke radio-stanice rekao je skupu od 1000 cecilijanaca u Detroitu među ostalim i ovo: »Danas imamo misa pučkih, gitarskih, jazz, tradicionalnih i mnogo smeća — 'trash'. Potonje su neprikladne, bijedno pisane, kakofonske i često izvođene od amatera čiji je jedini talent da imaju gitaru. Upozoravam skladatelje da ne ignoriraju prokušane i vrijedne oblike za volju pokusa. Vaticanum II nije rekao baciti tradiciju radi novotarija. Liturgijsko slavljenje Boga ima se obavljati s poštovanjem. Ono je 4-struko: nadahnuti kler i vjernike na molitvu, pomagati razumijevanje i osigurati dostojanstvo. Poneko današnje muziciranje je — nedostojno.«

Juro Tkalčić

Milan Nagy

Kada je godine 1922. glazbena učiona (odnosno konzervatorij) Hrvatskog glazbenog zavoda podignuta na rang Akademije, nakon što ju je dvije godine ranije preuzela država pod svoju upravu, za prvog Rektora nove Muzičke akademije bio je izabran violončelist i skladatelj Juro Tkalčić. Nije bilo slučajno što je na tu odgovornu i časnu dužnost bio izabran upravo Tkalčić, on je za sobom imao blistavu umjetničku karijeru kao koncertant, kao komorni muzičar, kao skladatelj i kao pedagog; takvih ličnosti u to vrijeme nije bilo mnogo u našoj sredini.

Juro Tkalčić rođen je u Zagrebu 13. veljače 1877. god. u obitelji za koju Antun Gustav Matoš kaže: »Njihov dom bijaše najmuzikalnija kuća u Zagrebu.« Ujak mu je bio poznati zagrebački violončelist Leopold Kavič, a i otac i majka kao i sva njegova braća bavila su se glazbom; najstariji brat Ivo bio je izvrstan pijanist i s njim je kasnije Juro često zajednički nastupao na koncertima. U kuću Tkalčićevih zalazili su mnogi domaći i strani umjetnici i tamo muzicirali.

Kada je imao 9 godina roditelji upisuju Juru u glazbenu učionu Hrvatskog glazbenog zavoda gdje uči violončelo kod Ivana Oertla i kasnije kod Josipa Eisenhutha. Od početka se istakao kao vrijedan i talentiran učenik pa sve razrede završava s odličnim uspjehom i s pohvalama. Istodobno s muzičkom školom pohađa i Trgovačku akademiju na kojoj maturira 1895. godine. Iste godine odlazi na studij u Beču gdje uči kod profesora Ferdinanda Hellmebergera. Kako ga roditelji u to vrijeme ne mogu više o svom trošku školovati radi loše financijske situacije, prisiljen je Juro — a i brat mu Ivo — da se dalje sam o sebi brine. I tada počinje njegov mukotrpan, često i pustolovan, životni put koji ga vodi kroz razne zemlje i gradove Evrope od Beča, Varšave, Berlina, Münchena, Bukurešta, Kopenhagena, Stockholma do Pariza koji postaje njegova druga domovina, gdje druguje s Matošem, gdje je oženio Francuskinju Suzanu Klobb i gdje mu se rodio sin Vladimír. Tijekom dva-

deset sljedećih godina do početka I. svjetskog rata Juro i dalje marljivo studira gdje god mu se pruži prilika i to ne samo violončelo nego i kompoziciju. Dok se nije u Parizu afirmirao prisiljen je svirati u kavanama i salonskim orkestrima, da bi kasnije postao jedan od najistaknutijih pariških komornih violončelista te svira u triju s čuvenim pijanistom Lazarom Levyjem i u renomiranom gudačkim kvartetima »Lejeune« i kasnije »Luquin«. Godine 1904. postaje nastavnikom na Konzervatoriju u Versaillesu i od tada se sve više posvećuje samostalnom koncertiranju. Navest ću samo jedan mali izvadak iz kritike o njegovom nastupu u Salle Pleyel; kritika je izašla u časopisu »Le Monde Musical« 15. prosinca 1912.: »Radi se o temperamentu i naravi pravog muzičara« i dalje »kao čelistu ovog umjetnika kod kojega ne znamo što treba više hvaliti: čarobni zvuk, tehniku koja ne pozna zapreke ili savršen ukus — poznamo odavno. Ali kao skladatelj bio nam je do sada nepoznat, međutim, skladatelj je zaista dostojan interpret.« Dalje piše kritičar: »Kao instrumentalist Tkalčić je bio savršen tumač Haydnovog koncerta«.

Juro Tkalčić

U domovinu dugo nije mogao dolaziti jer se oglasio pozivu austro-ugarskih vojnih vlasti za odlazak u vojno roka pa je bio tretiran kao vojni bjegunac. Kada je god. 1908. proglašena amnestija u Austro-ugarskoj, Juro odmah iduće godine dolazi u Zagreb i nastupa na koncertu u Hrvatskom narodnom kazalištu gdje uz pratnju orkestra svira Saint-Saensov koncert u a-molu. U Zagreb svraća opet 1913. i s velikim uspjehom nastupa u dvorani HGZ-a, a na klaviru ga prati brat Ivo. Iduće godine nastupio je s izuzetnim uspjehom u Grazu; recenzent piše o tom koncertu u časopisu »Prosvjeta« od 28. veljače 1914.: »... Ubrali su lovorike kao dosad nijedan Hrvat u njemačkom gradu«. Godine 1916. koncertira u Budimpešti i Ljubljani odakle donosi prvorazredne kritike. Poslije rata nastavlja se njegovim uspješnim nastupima od kojih ističemo one u Pragu god. 1919. gdje uz pratnju Češke filharmonije pod ravnanjem Vaclava Talicha izvodi koncerte Haydna i Saint-Saensa, a s Praškom filharmonijom kojom dirigira Ludvig Čelanski koncert Eduarda Laloa. U studenom 1922. g. nastupio je u Londonu u izvedbi Schumannovog Klavirskog kvarteta u Es-duru; violinsku dionicu svirao je Zlatko Baloković. Kritika u »Morning Postu« piše o tom koncertu među ostalim: »Homogenost je bila bez zamjerke, ali je još bolja bila profinjena zvučnost i savršeno shvaćanje glazbe« i dalje »više izvedbi kao što je bio izveden Schumann pa bi koncerata moglo biti svaki dan, a bilo bi i publike«.

U Zagrebu u to vrijeme često nastupa uz pratnju pijanista Huga Mihalovića, prof. Stjepana Stančića i prof. Ćirila Ličara koji postaje njegov stalni pratilac. S Ličarom i prof. Vaclavom Humlom formira klavirski trio koji je nekoliko godina djelovao s velikim uspjehom.

Godine 1927. napušta Tkalčić zagrebačku Muzičku akademiju gdje je bio profesor violončela i prvi Rektor, a zatim Prorektor i odlazi u Beograd za nastavnika na školi »Mokranjac«, a od god. 1937. na Muzičkoj akademiji. U to vrijeme sve manje nastupa solistički i više se okreće pedagoškom radu; komornom glazbom bavi se i dalje i to najviše u beogradskom klavirskom kvartetu u sastavu Ličar, Mihalović, Zorko i Tkalčić. Početak II. svjetskog rata i teško bombardiranje zatekli su ga u Beogradu. Vraća se u Zagreb gdje 10. ožujka 1942. nastupa u ovoj dvorani uz klavirsku pratnju prof. Božidara Kunca. Ubrzo zatim odlazi u Dubrovnik gdje ostaje par godina i predaje na privatnoj školi prof. Krešimira Benića. Po završetku rata vraća se u Zagreb i odlazi u mirovinu. Nastupio je još jednom u veljači 1952. kada je proslavio 75-godišnjicu života i 50-godišnjicu umjetničkog rada, te zadnji puta 27. studenog 1954. na proslavi A. G. Matoša u dvorani »Istra« gdje je za svog starog prijatelja Gustla odsvirao Schumannov »Träumerei« i svoju »Serenade du Pierrot« uz pratnju prof. Darka Lukića. Uskoro je počeo poboljšivati i umro u Vinogradskoj bolnici 15. prosinca 1957.

Tkalčić je bio ne samo istaknuti violončelist već i plodan skladatelj. Već u Zagrebu, a kasnije u Beču i Parizu, studirao je harmoniju, kontrapunkt i instrumentaciju. Razumljivo je da je najveći broj svojih skladbi posvetio svom instrumentu ili komornim sastavima. Za violončelo je skladao naš prvi čelo-koncert u A-molu op. 10, zatim desetak manjih kompozicija uz pratnju klavira. Varijacije na međimursku temu »Tužna roža«, »Hajd' u kolo« i »U magli« za violončelo uz pratnju orkestra. Komornim ansamblima posvetio je šest gudačkih kvarteta od kojih su nažalost tri izgubljena, klavirski kvartet, klavirski trio te gudački kvintet op. 13 od kojeg su nam sačuvana samo dva srednja stavka. Za klavir solo skladao je »Tri pjesme bez riječi« op. 4, dok je op. 6 zbirka od devet solo-pjesama za glas i klavir. Mnoge ranije kompozicije štampale su mu ugledne pariške kuće Hamelle, Senart i Boauvois, a kasnije u Zagrebu Stjepan Kugli. U njegovoj ostavštini koja se čuva u Muzeju grada Zagreba ima još nekoliko manjih skladbi bez oznake opusa te raznih prigodnih kompozicija, kompozicijskih skica te preradbi za violončelo skladbi drugih autora od kojih su neke također štampane u Parizu.

U ovoj godini navršilo se 100 godina od rođenja Jure Tkalčića i 20 godina od njegove smrti. Ove godišnjice iskoristili smo da se sjetimo prvog Rektora naše Muzičke akademije i da se ovim koncertom odužimo za sve ono što je za našu sredinu učinio kao koncertant, kao komorni muzičar, kao pedagog, kao skladatelj i kao čovjek. Vjerujem da će ovaj mali izbor iz njegovog skladateljskog opusa što ćemo sada čuti približiti Juru Tkalčića današnjem slušaocu i novoj generaciji koja o njemu vrlo malo — gotovo ništa — ne zna. A Juro Tkalčić je svakako zavrijedio da ga ne zaboravimo.

KONCERT DJELA JURE TKALČIĆA

(povodom 100-godišnjice rođenja i 20-godišnjice smrti)

1. Uvodna riječ — Milan Nagy, red. prof.
2. *Chansonette op. 2 br. 1, Feuillet d'Album* — Izvodi: Zlatko Rucner vcello. Klavir: Latica Renih, umj. sur.
3. *Zvonce s neba op. 6 br. 4, Svraćanje op. 6 br. 5* Pjeva: Darija Hreljanović. Klavir: Mladen Raukar, umj. sur.
4. *Arabesque* — Izvodi: Goran Bakrač, violina. Klavir: Latica Renih
5. *Pluie op. 6 br. 2, Légende op. 6 br. 1* — Pjeva: Darija Hreljanović. Klavir: Mladen Raukar
6. Tri pjesme bez riječi — Izvodi: Jasminka Milat, klavir

7. *Gudački kvartet op. 1 br. 1*

Allegro energico

Adagio

Allegro vivace

Rondo-Allegro

Izvodi: Tajana Novosel, violina, Vjera Katalinić, violina, Jagoda Tujmer, viola, Darij Milković, vcello

Podsjet na zaboravljenu priredbu obljetnice smrti Dore Pejačević

Branko Krmpotić

Iako se činilo da se u Našicama nitko neće sjetiti da se ove godine navršava 55. obljetnica smrti hrvatske skladateljice Dore Pejačević (1885—1923), to je ipak u povodu 50. obljetnice njene smrti održano u Našicama KONCERTNO VEČE kao memorijalni koncert ili glazbena spomen-priredba. Na tom su koncertu izvedene neke Dorine kompozicije 15. lipnja 1973. godine, kao drugoga dana lokalnog Festivala »Dani slavonske šume«, u 20 sati u Kino-dvorani, ispunjenoj našičkim građanstvom. Taj se lokalni Festival održava nekoliko dana od druge nedjelje mjeseca lipnja svake godine, i to već nekoliko puta, pa u tome vremenu organizatori predvide, uz ostale atrakcije, i po jedan dan za kazališne, glazbene i druge kulturne manifestacije. Tako su postupili i te godine, pa je glazbena priredba u počast godišnjice smrti Dore Pejačević bila vrlo zapažena, primjerno posjećena i muzički programski bogato ilustrirana i stoga zaslužuje i danas našu pažnju zbog notifikacije, makar je od toga mjesnoga kulturnoga događaja odmaklo već nekoliko godina. Ta glazbena manifestacija, s vremenskim zakašnjenjem, neka stoga bude poticaj za daljnje memorijalne priredbe kao naš današnji mali dug zahvalnosti Našičanki Dori Pejačević za njezino značajno muzičko sudjelovanje u povijesti hrvatske glazbene prošlosti.

Hrvatska je skladateljica Dora Pejačević porijeklom i rođenjem Našičanka i velik je dio njezina skladateljskoga rada usko povezan s Našicama, njenim obiteljskim ambijentom i umjetničkim inspiracijama. Program je toga memorijalnoga koncerta bio podijeljen u dva dijela, od kojih je prvi dio posvećen isključivo još neizvedenim skladbama Dore Pejačević, a drugi je dio obuhvaćao muzičke opuse iz glazbenog stvaranja njenih suvremenika, kao i muzičke dijelove od nekih slavonskih skladatelja, a sve je bilo konceptijski zajednički povezano u umjetničku cjelinu vrijednih i zapaženih glazbenih dostignuća svoga vremena.

Stručni je voditelj KONCERTNE VEČERI bio prof. Hugo Borenić, iz Osijeka, skladatelj, muzički pedagog, pisac i melograf narodne melodike i folklornih napjeva, inače dugi niz godina zborovođa Hrvatskog pjevačkog društva »Lisinski« i Gradske duhaće glazbe u Našicama. Njegova umjetnička naklonost prema Našicama i njegovo uspješno glazbeno djelovanje u Našicama skoro su ga učinili starosjediocem, kako je to u uvodnoj riječi na KONCERTNOJ VEČERI ponosno izgovorio i samosvjesno istaknuo. On je zapravo inicijator te KONCERTNE VEČERI kako bi se i zaspale savjesti Našičana konačno trgnule i postale svjesne one umjetničke veličine Dore Pejačević, koja je kao rođeno dijete ovoga kraja umjetnički stvarala, dio kratkotrajnog života u njemu provela i koje posmrtno ostatke krije našička gruda u svojoj skromnosti i tišini stoljetnih slavonskih stabala, pa je u sjeni tih bujno razgranatih krošnja našla svoj zadnji zemaljski počinak i u njemu svoj konačni

mir i vječni pokoj. Uspomena i sjećanje na skladateljicu Doru Pejačević obvezuje nas da je se sjetimo, pa makar i ovako prigodno, kao u ovome glazbenom memorijalu, kojemu je prisustvovao velik broj i to onih građana koji je željan koncertne glazbene umjetnosti kao ugodnog umjetničkog doživljaja.

U Uvodnoj je riječi KONCERTNE VEČERI njen umjetnički voditelj Hugo Borenić govorio o skladateljici Dori Pejačević pregledno, iznijevši najznačajnije biografske momente iz njezina života i naglasivši umjetničku vrijednost njenih skladba, pogotovo onih što se izvode u memorijalnome dijelu KONCERTNE VEČERI. Razlaganju je pristupio stručno i analitički, koliko je to vrijeme dozvoljavalo. Na koncertu su izvedene solo-pjesme: *Spinet, portret, sonet*, zatim *Zbogom* i *Plodovi rascvjetanosti* a pjevala ih je prvakinja opere Hrvatskog narodnog kazališta iz Osijeka sopranistica Branka Galić uz zanosnu umjetničku kantilensku interpretaciju, divno glasovno uranjanje bogatog tonskog nijansiranja i suptilno podvlačenje onih emotivnih kadenca kao završetka muzičkog stavka što nose obilježja romantičkoga glazbenoga stvaranja. Skladba *Romanca* Dore Pejačević za klavir izvela je profesorica Muzičke škole »Franjo Kuhač« iz Osijeka pijanistica Beatrica Janson osjećajnom interpretacijom reproduktivnog pijanista na izvodačkoj umjetničkoj visini, dočaravši slušaocima divne ugođaje suptilnosti i nježnosti bogatstva umjetničkog osjećaja njezine skladateljice. Tim se točkama memorijalnoga programa divno uklopila i kompozicija *Scherzo* za violinu uz pratnju glasovira mladog osječkog skladatelja Franje Krežme (1860—1881) što ju je izvela profesorica, već spomenute muzičke škole iz Osijeka, Eva Hühn, sigurnim potezom gudačla, proćučeno, zanosno i briljantno u tonskoj lepršavosti ushitrene melodičnosti. Učenici iste škole: Ivica Šeregle, na violini i Ksenija Katić, uz glasovirsku pratnju, skladno su izveli *Uspavanku nerođenom djetetu* Dore Pejačević. Skladba se ističe ljupkošću, nježnošću i konsordinskom blagošću, toplih i zanosnih tonova, uz blago naglašenu težnju za nekim priželjkivanim i željno očekivanim. Tom je skladbom završen taj memorijalni dio Programa i na posjetioce je ostavio veoma snažan umjetnički utisak jer su po prvi put čuli koncertantno izvođenje nekih Dorinih skladba.

U drugi dio memorijalnoga programa KONCERTNE VEČERI umjetničkim je probirom uvrstio Hugo Borenić poznate i češće izvođene neke glazbe iz muzičkog stvaranja njenih suvremenika: I. Zajca (*Ostavljena*), J. Hatzea (*Majka*) kao i V. Lisinskoga (*Predivo je prela*), u divnom i zanosnom s dubokim osjećajem i profinjnim suptilnim izvođenjem Branke Galić i prvaka osječke opere baritonista Ivana Fehera. Od slavonskih su skladatelja izvedene dvije skladbe Huga Borenića (*Nepoznata pjesma o pjesniku i proslavljenom humanistu Ivanu Cesmičkom ili Janusu Pannoniusu, te Lijepa ciganka*) i R. Rajtera (*Poleg jedne vel'ke gore*), u izvođenju glasovno disponiranih i na doličnom koncertantnom izvođenju Branke Galić i Ivana Fehera, uz sigurnu i čuvtvenu glasovirsku pratnju profesorice Božice Sitarić-Miler. Izrazito je snažan utisak ostavio duet iz Zajčeve opere *Nikola Šubić Zrinski*, u izvođenju Branke Galić i Ivana Fehera, na brojne posjetioce, uz izazvano popratno oduševljenje i burno odobravanje.

Ovaj koncertni memorijal Dore Pejačević, kao KONCERTNO VEČE drugoga dana Festivala »Dani slavonske šume«, ostavio je divan utisak na posjetioce, koji su s velikom pažnjom pratili umjetničko izvođenje vrsnih interpretata iz Osijeka. U njihovu vokalnog i instrumentalnog izvođenju proživjeli su posjetioći ugodan koncertantni doživljaj i s njega su ponijeli ono umjetničko zadovoljstvo što obuhvati čovjeka za ugodno provedene večeri uz dugotrajno sjećanje nakon toga. Priređivačima moramo time iskazati našu punu zahvalnost uz napomenu da to ne bude završetak nego tek početak dijela jednoga kulturnog, zabavnog i umjetničkog života u Našicama.